

Gedragen door het publiek: Van communicatie naar participatie

Hoe kunnen we het publiek meer kunnen betrekken bij ons werk en wat kan dit opleveren? Aan die vraag werd op het SIKB jaarcongres op 26 september één van de parallelsessies gewijd. Onder de titel '**Gedragen door het publiek**' werd door **Almar Otten**, geohydroloog, gemeenteambtenaar en thrillerschrijver en archeoloog **Johan Verspay**, onder begeleiding van sessievoorzitter David van den Burg (voorzitter CCvD-AC Bodembeheer en KNA-Begeleidingscommissie), ingegaan op de mogelijke rollen van het publiek bij ons werk.

Almar Otten sprak over zijn **Liefde voor de bodem** en zijn zoektocht naar hoe hij die kan overbrengen. Zijn eigen liefde voor de bodem begon als student met het uitvoeren van grondboringen in Broekhuizen in de Maasvallei. Nog steeds kan hij genieten van mooie bodemprofielen en de bodem blijft hem boeien. Maar de vraag die hij voorlegt is: **Voor wie is dit interessant en Waarom zou de bodem interessant moeten zijn voor een breder publiek?**

Als je bekijkt wat op dit moment **top of mind** is bij het bredere publiek zie je dat die onderwerpen altijd aanspreken op **emoties**, of zorgen voor **vermaak** en veelal versterkt worden door een gevoel van urgentie.

Een voorbeeld vindt hij in zijn eigen regio, in Deventer. Daar vond in 1995 een grote overstroming plaats, terwijl in 1970 het plan Ruimte voor de rivier al klaar was. In 1995 drong de urgentie door en toen waren er in no time miljarden beschikbaar om in een project van ongekeerde omvang en snelheid in 2015 alles op te leveren.

Never waste a good crisis kon je hier wel zeggen en het gifschandaal bij Lekkerkerker was ook zo'n **good crisis**. Daar kwamen de emoties angst, woede en verdriet samen met paniek, waardoor de bodemsector een hoge vlucht heeft kunnen nemen.

De hamvraag is nu: wat wordt het nieuwe Lekkerkerk van de bodem? Wat gaat ervoor zorgen dat de bodem **top of mind** wordt bij het bredere publiek? Om deze vraag te antwoorden bespreekt hij verschillende invalshoeken.

Vermaak werkt om de aandacht van het publiek te krijgen. Zo schreef Jules Verne een fascinerend boek over de Wonderreizen naar het midden van de aarde. In Istanboel wordt de Basilica Cisterne druk bezocht, omdat zich daar het slot van het boek *Inferno* van Dan Brown afspeelt. **Kunnen we Dan Brown zo gek krijgen om een thriller over de bodem te schrijven?**

Een andere insteek is **fascinatie**. Het Terracottaleger in China is fascinerend, vanwege zijn omvang en detail. Het schijnt dat elke soldaat uniek is en qua uniform, gezichtsuitdrukking en lengte. **Wat wordt het terracottaleger van de bodem?**

En **sport**: Wie had er ooit van 3x3 basketbal gehoord? Sinds 'we' hebben gewonnen op de olympische spelen, kent bijna iedereen het. **Wie worden de 3x3 basketballers van de bodem?** Jaarlijks er is er The Lord of the Drills, de grondboorkampioenschappen, maar dit heeft nog geen olympische status.

Een andere insteek is via **kunst**. Er zijn projecten van kunstenaars die bodem en landschappen vertalen in kunst. Zelfs de Tweede Kamer heeft wanddecoratie gemaakt van bodemmateriale. **Is dat reden tot tevredenheid, of moeten we nog meer doen?**

In het gesprek met de zaal over dit vraagstuk kwam naar voren dat het lastig is voor de politiek en het bredere publiek om de urgentie van sluipende problemen te voelen. Men heeft de neiging om pas in actie te komen als problemen zich duidelijk zichtbaar manifesteren. Als je burgers en politiek wilt betrekken bij bodem, zal het als iets positiefs gebracht moeten worden, niet vanuit risico's en bedreigingen, want dan ontstaat al snel de reactie: **Not in my backyard**.

Johan Verspay ging vervolgens met een mooi concreet voorbeeld van publieksparticipatie in op de relatie die archeologie met het publiek heeft. Het betrekken van het publiek is eigen aan het vak en archeologen vertellen doorgaans met liefde over hun speurtochten en ontdekkingen. Maar ook collega

bodemspecialisten hebben mooie verhalen te vertellen over hun vak, merkte hij daarbij op. Het uitdragen van verhalen en ontdekkingen kent vele vormen, zoals open dagen, lezingen en tentoonstellingen. Wat echter opvalt, is dat deze activiteiten vaak gericht zijn op het 'zenden' van informatie, primair gericht op een veronderstelde informatiebehoefte bij het publiek.

De behoefte aan betrokkenheid in het erfgoedveld reikt echter verder dan informatievoorziening alleen. Een recente inventarisatie toont aan dat in Nederland meer dan 100.000 mensen zich in hun vrije tijd op diverse manieren inzetten voor erfgoed. Publieke betrokkenheid is dan ook een actueel thema. Co-creatie vormt een belangrijk aspect van de Omgevingswet. Daarnaast stelt het recent ondertekende **Verdrag van Faro** dat erfgoed en archeologie meer ruimte moeten bieden voor participatie en burgerinitiatief. Deze participatie opgave biedt kansen, zoals het **gemeenschapsarcheologieproject CARE** laat zien. Binnen dit project wordt het publiek actief betrokken bij de geschiedenis van hun eigen woonplaats door samen aan de slag te gaan met lokale vraagstukken en mysteriën, soms zelfs in de eigen achtertuin. De methodiek hiervoor is afgestemd op de deelnemers, zodat jong en oud onder deskundige begeleiding zelf op ontdekking kunnen. Uitgangspunt daarbij is telkens dat het om echt onderzoek gaat, waarbij de inspanningen van de deelnemers ook echte resultaten opleveren.

Het Groene Woud, in de driehoek Den Bosch – Tilburg – Eindhoven, fungeerde als proeftuin voor deze vorm van erfgoedparticipatie. Met campagnes in acht dorpen was het initiatief een groot succes en leverde daarbij veel publiciteit op. De coronapandemie vereiste enige improvisatie, wat juist leidde tot creatieve oplossingen en nieuwe samenwerkingen, bijvoorbeeld met scholen. Ook bij volwassen deelnemers was er vraag naar scholing. De UvA en erfgoedverenigingen sloegen de handen ineen en zette hiervoor een **community-based field school** op, een praktijkgerichte leeromgeving voor studenten, amateur-archeologen en andere erfgoedliefhebbers, vormgegeven rondom de Slag bij Boxtel (1794).

Het succes van deze coöperatieve aanpak zit in de meerwaarde die het biedt voor zowel de burger als de archeoloog. Het vergroot de toegang tot particuliere locaties, verruimt de onderzoekscapaciteit en ontsluit een schat aan lokale kennis. Bovendien versterkt het het draagvlak. Deze 'Faro-archeologie' is een waardevolle aanvulling op het Malta-onderzoek, maar vereist andere vaardigheden dan alleen vakinhoudelijke kennis. Het ontwikkelen van deze soft skills kan niet enkel in de collegebanken. Ook voor deze toekomstige Faro-archeologen biedt een community-based field school een geschikte leeromgeving waarin studenten vaardigheden ontwikkelen als vraagbaak, voortrekker, coördinator, docent, coach, en verbinder.

Conclusie

Met dit beeld bespraken de deelnemers de vraag of een vergelijkbare benadering ook voor bodemonderzoek haalbaar is. Er zijn tal van redenen te geven waarom publieksbereik en participatie in deze sector niet zou kunnen, maar het is zeker zinvol om eens te kijken wat er wel mogelijk is. Of wat er voor nodig is om het mogelijk te maken. Archeologie is weliswaar spannend en beeldend, maar ook de bodem zelf zit boordenvol verhalen die de moeite waard zijn om verteld te worden. Bevolgen specialisten kunnen, net als bij archeologisch onderzoek, het landschap tot leven brengen door mensen handvatten te bieden om de bodem te 'lezen'.

Een samenwerking binnen de field schools ligt daarbij voor de hand, maar er zijn ook kansen daarbuiten. Het begint met een breder perspectief: wat vinden anderen interessant of belangrijk? Kunnen we met ons werk daarop aansluiten? En kunnen we het zó vormgeven dat er ruimte is voor participatie? Een dergelijke aanpak draagt niet alleen bij aan meer draagvlak, maar biedt mogelijk ook kansen voor crowd-sourcing. Denk bijvoorbeeld aan een milieukundige inventarisatie waarbij mensen uitgenodigd worden een bodemonster uit hun tuin op te sturen. Als daaruit niet alleen een analyse van zware metalen volgt, maar ook bijvoorbeeld een bemestingsadvies voor hun planten, ontstaat een meerwaarde. En een saneringslocatie krijgt een ander karakter als mensen er ook met vragen over hun eigen omgeving terecht kunnen. Zo zou de bodemsector, geïnspireerd door deze nieuwe benadering in de archeologie, de stap kunnen maken van **'Not in my backyard'** naar **'Please, in my backyard!'**